

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Remissvar Utökade möjligheter till registerkontroller för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

Saco har tagit del av promemorian (FK 2024/023707) och lämnar följande yttrande:

Bakgrundskontroller av anställda och arbetssökande aktualiserar frågor om integritet i arbetslivet. Sacos grundinställning är att om en bakgrundskontroll anses nödvändig ska den genomföras på ett sätt som minimerar ingreppet i den enskildes privatliv. Förslag som rör arbetstagares rätt till en privat sfär kräver alltid en noggrann analys innan lagstiftning övervägs. Saco är kritiskt till att Försäkringskassan i promemorian beskriver att utökade registerkontroller kan införas snabbt och enkelt. En sådan hållning riskerar att förringa de integritetsaspekter som måste beaktas.

Det är också av grundläggande betydelse att lagstiftningen fortsatt värnar principen att en person som har begått brott och avtjänat sitt straff ska ges möjlighet till återanpassning i samhället och till egen försörjning. I vissa fall kan det finnas ett berättigat intresse av att få kännedom om viss typ av brottslighet, men sådana undantag måste motiveras tydligt och tillämpas restriktivt.

Kontroller i belastning- och misstankeregister

Allt fler arbetsgivare tycks önska att få information om anställda eller arbetssökande är dömda för brott och därmed antas brista i sin förmåga att utföra ett fullgott arbete. Belastningsregisterutdrag är dock ett trubbigt verktyg som inte ger en fullständig bild av en arbetstagare eller en arbetssökande. Registren behöver därför vara en del av ett större underlag för bedömning i samband med en rekrytering.

Saco har ingen erinran mot att *begränsade* kontroller görs i belastnings- och misstankeregistret för *vissa* yrkeskategorier. Det grundläggande problemet med promemorian är dock att den inte visar tillräcklig förståelse för vikten av att begränsa intrånget i den personliga integriteten – även när bakgrundskontroller i sig kan vara motiverade.

Kontroller bör inte gälla oavsett tjänst eller uppdrag

Försäkringskassan anger i promemorian att samtliga personalkategorier och befattningar inom myndigheten bör omfattas av registerkontroller.

Det är ett anmärkningsvärt och onyanserat ställningstagande. På en sådan stor myndighet som Försäkringskassan finns ett brett spektrum av yrkesroller, där många – exempelvis inom olika stödfunktioner – inte borde ha tillgång till den typ av känslig information som åberopas som skäl för kontroll. I promemorian *Utökade registerkontroller vid anställning i kommun* (Ds 2024:24) görs en mer nyanserad och avgränsad bedömning av vilka befattningar som bör omfattas, vilket framstår som ett föredömligt angreppssätt.

Det är avgörande att integriteten inte får stå tillbaka för administrativa eller praktiska bekvämlighetsskäl. Andra säkerhetsåtgärder bör övervägas noggrant, såsom att begränsa åtkomst till känsliga system eller att omorganisera arbetsflöden – till exempel genom krav på dubbel signering av beslut med stora ekonomiska konsekvenser. Att värna individens integritet kräver mer än att välja de enklaste lösningarna; det kräver ett genomtänkt och proportionerligt angreppssätt där respekten för den enskildes rättigheter är vägledande.

Mot denna bakgrund avstyrker Saco förslaget att möjligheten till registerkontroll ska gälla oberoende av vilken tjänst eller vilket uppdrag den sökande är aktuell för.

Samtliga brottstyper bör inte omfattas

I promemorian anges att det inte finns skäl att begränsa registerutdraget till vissa typer av brott. Det innebär att även mindre förseelser, såsom hastighetsöverträdelser eller andra bötesbrott, ska omfattas av kontrollen. Detta är en ingripande åtgärd som väcker frågor om huruvida tillräcklig hänsyn har tagits till den personliga integriteten. En sådan ordning riskerar att urholka förtroendet för systemet och förminskar allvaret i att använda registerkontroller i rekryteringsprocesser. Det krävs en tydlig avgränsning där fokus riktas mot brott som är relevanta för tjänstens innehåll – i detta fall särskilt ekonomisk brottslighet.

Försäkringskassan motiverar den breda tillämpningen med att "uppenbart lagtrots kan vara problematiskt utifrån en kvalifikationsgrund som bygger på förmåga till regelefterlevnad", vilket i praktiken innebär att även en sökande med flera trafikförseelser kan anses olämplig som handläggare. Saco anser att detta resonemang är varken välgrundat eller acceptabelt. Vilka brott som ska omfattas måste motiveras noggrant utifrån syftet med kontrollen och den faktiska risken kopplad till arbetsuppgifterna. Det krävs en tydlig och välunderbyggd analys av vad kontrollen syftar till att förhindra och skydda mot.

Saco avstyrker därför bestämt förslaget att registerkontroller ska omfatta samtliga brottstyper. Det är dock positivt att registerkontroller endast föreslås gälla den person som myndigheten avser eller har avsett att anställa, och inte flera av de sökande till tjänsten. Möjligen kan skrivningen "har avsett" omformuleras för att tydligare beskriva vilka situationer som omfattas.

En bred tillämpning av registerkontroller riskerar inte bara att försvaga integritetsskyddet utan också att påverka grundläggande principer för offentlig anställning. Principen om att endast förtjänst och skicklighet ska avgöra vid anställning i offentlig sektor är grundlagsfäst och har utvecklats genom praxis. En långtgående användning av belastningsregister kan riskera att underminera denna princip, särskilt när kopplingen mellan brottet och tjänsten är svag. I promemorian saknas en tillräcklig analys av hur sådana kontroller påverkar bedömningen av just förtjänst och skicklighet.

På senare tid har flera utredningar genomförts om bakgrundskontroller i arbetslivet. Saco menar att det hade varit önskvärt om frågan i stället hade utretts i ett samlat och bredare sammanhang, med syftet att skapa ett mer enhetligt regelverk. Om utvecklingen fortsätter att präglas av enstaka initiativ finns en risk för ett fragmenterat och svåröverskådligt regelverk – något som inte gagnar någon part.

Sammanfattningsvis anser Saco att integritetsfrågor kräver genomtänkta bedömningar – rätten till personlig integritet är skyddad både i grundlagen och i flera internationella konventioner. Det krävs återhållsamhet och tydliga avgränsningar vid utformningen av kontrollsystem som påverkar den personliga integriteten. Detta gäller inte minst i frågor som rör tidigare brottslighet, där principen om återanpassning och möjligheten till egen försörjning måste värnas. Det ankommer också på statliga myndigheter att respektera och tillämpa denna princip i sin verksamhet.

Med vänlig hälsning
Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Maria Rasmussen
Utredare